

Dr. Antonio Felice Giacich (1813. – 1898.) i njegovi doprinosi razvoju pomorske medicine

Dr. Antonio Felice Giacich (1813-1898) and His Contributions to the Development of Maritime Medicine

Ante Škrobonja

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci

51000 Rijeka, Braće Branchetta 2

Sažetak Uz osnovne biografske podatke o dr. Antoniju Feliceu Giacichu (Lovran, 1813. - Rijeka, 1898.) u članku je prikazano medicinsko okruženje u gradu Rijeci tijekom XIX. stoljeća. koje mu je omogućilo zavidnu profesionalnu karijeru polivalentnog praktičara i medicinskog pisca, što je potkrijepljeno respektabilnom autorovom bibliografijom. Najveće zasluge stekao je u području pomorske medicine te ga možemo smatrati njezinim pionirima u Habsburškoj Monarhiji. Naime, potaknut zaključcima Međunarodnog kongresa u Parizu 1851. posvećenog zdravstvenim problemima u pomorstvu, Giacich je napisao prvi medicinski priručnik namijenjen pomorcima pod nazivom "Lezioni mediche per i naviganti" koji je doživio ukupno pet izdanja.

Ključne riječi: povijest medicine, XIX. stoljeće, pomorska medicina, A. F. Giacich

Summary In addition to the basic biographical data on Dr. Antonio Felice Giacich (Lovran, 1813 - Rijeka, 1898), the article also describes the nineteenth-century medical environment in Rijeka which enabled him to make a distinguished professional career as a polyvalent practitioner and medical author, as seen from a respectable bibliography. Dr. Giacich earned his greatest merits in maritime medicine, and he could be regarded as its pioneer in the Habsburg Monarchy. After the International Congress in Paris in 1851, which was dedicated to maritime health issues, Dr. Giacich wrote the first maritime medical manual "Lezioni mediche per i naviganti" (Medical Lessons for Seafarers), later published in five editions.

Key words: history of medicine, 19th century, maritime medicine, A. F. Giacich

Osnovni biografski podaci

Dr. Antonio Felice Giacich potomak je stare obitelji Jačićevih, koja se doselila u Liburniju negdje u XVIII. stoljeću, odnekud s juga (vjerojatno iz Crne Gore). Rođen je u Lovranu 23. svibnja 1813. godine od oca Ivana Nepomuka i majke Eleonore r. Segner (1, 2). Nakon osnovne škole preselio se k starijoj sestri u Zadar gdje je na Kraljevskoj gimnaziji 1832. položio *Apsolutorij filozofskih studija* (današnja matura) nakon čega je započeo studij medicine u Padovi. Ispit iz tzv. prvog rigorosa položio je 29. siječnja 1838., drugi rigoroz je završio dva mjeseca kasnije, a 29. travnja iste godine obranio je diplomski rad pod nazivom "De acu pressore" (2, 3). U radu opisuje posebno konstruirani instrument s iglom, kojim se ubada u području određenih arterija što izaziva njihovo širenje i pozitivne terapijske efekte.

Nakon završenog studija neko vrijeme boravi u Istri i Dalmaciji gdje stječe i objavljuje prva praktična saznanja (4).

Profesionalnu karijeru započeo je na Internom odjelu Bolnice "Sv. Duha" u Rijeci gdje je vrlo brzo stekao ugled vrhunskog kliničara tako da je, razmjerno mlad, postao primar-

nim liječnikom i ravnateljem bolnice. Na tom će mjestu ostati kao neprijeporan autoritet do umirovljenja 1885. godine.

Medicinsko okruženje dr. A. F. Giacicha

Za lakše razumijevanje sredine i prilika u kojima je protagonist ovog prikaza dr. Antonio Felice Giacich proveo najveći dio svog životnog i radnog vijeka, valja se ukratko prisjetiti najvažnijih medicinskih ličnosti – njegovih prethodnika, suvremenika i nasljednika – koje su djelovale u tom, po mnogo čemu najbližavijem razdoblju današnjega grada Rijeke (*tal. Fiume*) od davnine među Hrvatima znanog kao Rijeka sv. Vida, a za one s njemačkoga jezičnog područja kao *St. Veit am Pflamb*.

Riječka medicina XIX. stoljeća nastavlja tradiciju što su je krajem XVIII. stoljeća inaugurirali osebujni praktičari i znanstvenici: Saverio Graziano i Giovanni Battista Cambieri. Od tridesetih godina središte medicinske djelatnosti po-

staje novootvorena bolnica “Svetoga Duha”. Izdvajanjem ubožnice stvaraju se uvjeti za kvalitetniji medicinski rad, što će postupno rezultirati otvaranjem novih specijaliziranih odjela na kojima počinju djelovati prvi pravi specijalisti sa znanjem stečenim na najboljim talijanskim i austrijskim fakultetima i klinikama. To su sada već pretežno domaći sinovi: Fabris, Filler, Gelich (Gelić), Rudan, Giacich (Jačić), Giustini, Manestriotti, Pilepić, Rinaldi, Rubeša, Kiseljak, Cattti, Grossich (Grozić), Kresnik... Od kirurga djeluju Lahainer i Moyes, a od ljekarnika: Cattti, Kovačić, Rigotti i Prodam. Eto, i prezimena, u ovom slučaju zdravstvenih radnika, a tako je bilo i u svim ostalim branšama, rječito govore o jedinstvenome multietničkom konglomeratu, kojemu zacijelo nije bilo premca u onodobnoj Europi (5, 6).

Nakon Giacicha (slika 1), kojemu je posvećen ovaj prilog, sljedeće medicinske ličnosti su: Gjuro (Georg) Cattti i Antonio Grossich. Dr. Cattti (1849.–1923.) polivalentni kliničar, primarno internist, svojim se radom i inovacijama proslavio u rinolaringologiji (7). Dr. Antonio Grossich (1849.–1926.) za neke je primarno intrigantan političar, za druge neumoran javni djelatnik, pomalo pisac i pjesnik... No iznad svega i neosporno fenomenalan kirurg europskog formata koji će svjetsku slavu zaslužiti (premda mu se to nedovoljno priznaje) promovirajući jodnu otopinu kao sredstvo za operativno raskušivanje kože bolesnika (5, 8, 9).

Među ingeniozne riječke liječnike na prijelazu XIX. i XX. stoljeća pripada i dr. Franjo Kresnik (1869.–1943.) u narodu

Slika 1. Dr. Antonio Felice Giacich (1813. – 1898.) – Slika u obiteljskoj ostavštini.

omiljen praktičar, koji će se ipak i iznad svega posvetiti glazbi, točnije liuteriji (10).

“Lezioni mediche per i naviganti”

Kao praktičara u lučkom i pomorskom gradu dr. Giacicha je posebno zaintrigirala pomorska medicina koja je sredinom XIX. stoljeća doživjela puni procvat u pomorskim zemljama Europe i Amerike. Na međunarodnom kongresu 1851. godine u Parizu, posvećenom aktualnoj problematiki zdravstvenih prilika na brodovima i zdravstvenom odgovoru pomoraca, zaključeno je da se u svakoj zemlji objavi poseban priručnik o pomorskoj higijeni. U Habsburškoj Monarhiji to je, ne bez razloga, povjereno upravo dr. Giacichu koji je baš u to doba počeo predavati pomorsku medicinu na Vojnoj pomorskoj akademiji u Rijeci (slika 2).

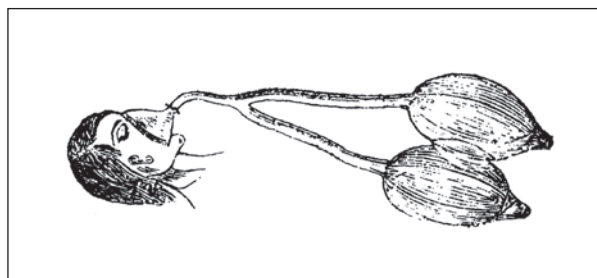

Slika 2. C. i kr. pomorska akademija u Rijeci (Die k. und k. Marine-Akademie) u kojoj je dr. A. F. Giacich podučavao pomorsku higijenu. (Francesco Pauer: litografija u boji, 1858. Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka)

No, kako je o toj tematici do tada bilo objavljeno vrlo malo kvalitetnih radova, dr. Giacich je svoj priručnik koncipirao prema vlastitoj intuiciji temeljenoj na bogatu praktičnom iskustvu. Djelo je bilo brzo dovršeno i 1858. godine objavljeno pod naslovom “Lezioni mediche per i naviganti” (Medicinske pouke za pomorce) (11) (slika 3). Svjestan specifičnih prilika na brodu, autor sistematično i opširno navodi brojne za zdravlje potencijalno štetne čimbenike te ističe da ih može nadvladati samo pomorac s visokim psihofizičkim odlikama koje se postižu ponajprije čuvanjem i unapređivanjem osobnog i kolektivnog zdravlja. Glede preventivne osobitu pozornost posvećuje uputama o čuvanju hrane i vode te održavanju osobne higijene. U drugome dijelu slijede upute o postupcima pri ranjavanju i akutnim bolestima. Zbog specifičnosti situacije to više nije tek puka prva pomoć, već “mala medicina” – najviše što laik može pružiti. Koliko je dr. Giacich u tijeku s aktualnim svjetskim medicinskim postignućima, primjerice s antisepsom, pokazuju njegova razmišljanja o mikrobima i pozitivan odnos prema karbolnoj kiselini – u to doba najpouzdanijem raskušnom sredstvu, kojoj nalazi mjesta u svakoj priručnoj brodskoj apoteci. Posebno hvalevrijedni su njegovi *soffietti respiratori* – dva balona opremljena maskom za umjetno disanje, što je svojevrsan prototip današnjih “ambu respiratora” (slika 4). O kvaliteti knjige najbolje govori poda-

Slika 3. Naslovnica priručnika *Lezioni mediche per i naviganti*

tak da će s nadopunama doživjeti još četiri izdanja (12-15) i postati obvezatnim udžbenikom u svim pomorskim školama i standardnim priručnikom na brodovima Monarhije. Uz ovo djelo vrijedan prilog razvoju pomorske medicine su i radovi o morskoj bolesti u kojima slijedom velikoga medicinskog znanja i praktičkog iskustva autor prezentira niz novih spoznaja i daje vrlo korisne racionalne savjete (16, 17). U zaključku ovog poglavlja valja spomenuti da su slična djela nešto kasnije objavili i dr. Mate Nikolić (18) u Malom Lošinj i dr. Jakov Gijvanović (19) u Dubrovniku. Arthur Plumert (20) i Alfred Zvolensky (21) dali su svoj bibliografski doprinos medicini u ratnoj mornarici.

Slika 4. *Soffietti respiratori* prema A. F. Giacichu – preteča današnjih ambu respiratora

Medicinski pisac

Dr. Giacicha kao znanstvenika i medicinskog pisca krasi izvrsna bibliografija. Od najvažnijih radova valja istaknuti studiju *Sullo Scirlievo* (22), objavljenu 1862. godine u kojoj daje jedan od najzapaženijih priloga u razjašnjavanju misteriozne epidemije tzv. "Škrljevska bolest" koja se krajem XVIII. stoljeća pojavila u mjestu Škrljevu i proširila u okolna područja, Rijeku, Istru, na otoke i prema Sloveniji. Zahvaljujući ovoj studiji, definitivno je potvrđeno da se radilo o specifičnom obliku endemskog sifilisa.

Kao polivalentan liječnik razmišlja i djeluje poput praktičnog epidemiologa. Svjestan je opasnosti koja još uvijek prijete od mogućnosti unosa zaraznih bolesti, poglavito kuge kroz riječku luku (23). U tom smislu vrlo aktivno i uspješno se angažirao i u liječenju oboljelih te sprječavanju širenja drugih zaraznih bolesti – osobito kolere koja se u nekoliko navrata pojavila u gradu (24-26).

U sklopu njegovih aktivnosti u domeni preventivne medicine godine 1883. izdaje na talijanskom i mađarskom jeziku neobično korisnu knjižicu o higijeni i smrtnosti u dječjoj dobi (27, 28), u kojoj se ističe ne samo kao pedijatar već i kao učitelj, pri čemu iznosi i niz impresivnih podataka o pobolu i pomoru djece u svojoj sredini u usporedbi s drugim krajevima u Monarhiji i Europi.

Dr. Giacich je i velik pobornik uporabe prirodnih resursa u liječenju – posebno klimatoterapije i balneoterapije. Kao rođeni Lovranac cijelog života ostaje privržen zavičaju, te među prvima dolazi na ideju da se klimatske pogodnosti Kvarnerskog zaljeva iskoriste u talasoterapijske svrhe (29), što će se uskoro i ostvariti te Liburnijska rivijera s Opatijom kao središtem postaje vodećim talasoterapijskim središtem Habsburške Monarhije. Slično razmišlja i o balneoterapiji vezanoj uz tradicionalne toplice u kontinentalnom dijelu Hrvatske, pri čemu je posebno oduševljen Krapinskim Toplicama (30).

Sve do 1885. godine, gotovo pola stoljeća, dr. Giacich aktivno i neumorno radi, a tada konačno odlazi u zasluženu mirovinu. Njegova životna priča završila je 2. svibnja 1898. godine. Pokopan je u obiteljskoj grobnici na groblju Kozala u Rijeci.

Epilog

Umjesto daljnje rasprave o Giacichevu životu i djelu ovaj kratak prikaz možemo dovršiti zaključkom da je i ovdje riječ ne samo o vrsnom liječniku s polivalentnim medicinskim interesima već i o tipičnom primjeru srednjoeuropskog intelektualca koji je na osobit način uspješno sudjelovao kako u profesionalnom i javnom životu svojega kraja tako i u široj geohistorijskoj sredini kojoj je pripadao.

Literatura

1. Liber Baptizatorum Lauranae, 1771–1819; Parochia S. Georgii. 23 Maggio 1813.
2. GENTILI G. La vita e l'opera di Antonio Felice Giacich medico e uomo politico (Laurana, 23. maggio 1813 – Fiume, 02 maggio 1898) U: Muzur A. ur. Potencijali lovranske zdravstvene baštine. Lovran: Poglavarstvo općine Lovran, 1997; pp. 9-17.
3. GIACICH AF. De acu-pressore disertatio. Patavia: Tipis Cartallier et Sicca, 1838.
4. GIACICH AF. Cenno d'una cieca nata in cura del Dr. Ant. Felice Giacich. Fiume: Tipografia reg. Gov. Dei fratelli Karletzky, 1840.
5. KORIN N. Razvoj medicinske misli i prakse u Rijeci. U: Korin N. Izabrani radovi. Rijeka: Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture, 2005; pp. 26-31.
6. MUZUR A, ŠKROBONJA A. Roots of medical thought and tradition in Rijeka and circumstances of foundation of the Rijeka School of medicine. Acta med-hist Adriat 2005;3(2):151-6.
7. ŠKROBONJA A, MANESTAR D, MANESTAR M. Beiträge von Dr. Georg Catti in der Laryngologie der Jahrhundertwende. Acta med-hist Adriat 2003;1:27-40.
8. GROSSICH A. Un nuovo metodo di disfezione del campo operativo. Comunicazione fatta al Congresso medico internazionale a Budapest il giorno 30 Agosto 1909. Fiume, 1909.
9. GROSSICH A. Meine Präparationsmethode des Operationfeldes mittels Jodtinktur. Berlin – Wien: Verlag Urban & Schwarzenberg, 1911.
10. ŠKROBONJA A, MUZUR A. Dr Franjo (Franz) Kresnik (1869–1943): a physician and a violin maker. Wien klin Wochenschr 2007;119(3-4):132-5.
11. GIACICH AF. Lezioni mediche per i naviganti. Trieste. Tipografia del Lloyd Austriaco, 1855.
12. GIACICH AF. Lezioni mediche per i naviganti. Seconda edizione. Interamente riveduta, corretta e notabilmente accresciuta dall'autor con l'aggiunta dei sei tavole. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1868.
13. GIACICH AF. Lezioni mediche per i naviganti. Guida nell'uso della farmacia d'obbligo. Terza edizione coll'aggiunta delle relative Ordinanze, e d'una memoria sui soccorsi per gli asfitti. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1875.
14. GIACICH AF. Lezioni mediche per i naviganti. Guida nell'uso della farmacia d'obbligo. Quarta edizione con aggiunte e tavole. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1879.
15. GIACICH AF. Lezioni mediche per i naviganti. Guida nell'uso della farmacia di bordo resa obbligatoria da ambedue i governi della monarchia austro-ungarica. Testo per le scuole nautiche. Quinta edizione con modificazioni ed aggiunte. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1887.
16. GIACICH AF. Il mal di mare. Discorso estratto dalle lezioni del docente di igiene navale in Fiume. Fiume: Tipografia di Ercole Rezza, 1859.
17. GIACICH AF. Il mal di mare. Roma: Forzani, 1888.
18. NICOLICH M. Manuale d'igiene navale. Trieste: Tipografia di Lloyd Austriaco, 1872.
19. GJIVANOVIĆ J. Brodska higijena. Zagreb: Naklada piščeva, 1896.
20. PLUMERT A. Gesundheitspflege aus Kriegsschiffen, mit besonderer Berücksichtigung der Verhältnisse in der k. u. k. Kriegsmarine Pola: E. Schart, 1891.
21. ZVOLENSKY A. 1887. Handbuch über die k. k. Kriegs-Marine. Wien: A. Hartelben's Verlag, 1887.
22. GIACICH AF. Sullo Skrilievo. Estrato della Gazzetta Medica Italiana Prov. Venete, Anno V. Nr. 6 e 7. Padova: Stabilimento di P. Prosperini, 1862.
23. GIACICH AF. La peste. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1878.
24. GIACICH AF. Due quesiti circa cholera. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1865.
25. GIACICH AF. Disinfezione nelle epidemie. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1878.
26. GIACICH AF. Die Anwendung des Ammoniaks und des Schwefeläther bei der Cholera. Budapest: Otto Brósz, 1886.
27. GIACICH AF. L'allevamento e mortalità dei bambini. Ricordi popolari. Fiume: Stabilimento tipo-litografico Emidio Mohovich, 1883.
28. GIACICH AF. E kisdedek fölnevedésaga. Népszerű előadásban. Budapest: Grimm, 1883.
29. GIACICH AF. Cenni popolari su bagni di mare. Fiume: Ercole Rezza – Libraio-Editore, 1858.
30. GIACICH AF. I bagni di Krapina Töplitz. Fiume, 1881.

Adresa za dopisivanje:

Prof. dr. sc. Ante Škrobonja, dr. med.
Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci
51000 Rijeka, Braće Branchetta 20
e-mail: anteskrobonja@yahoo.com

Primljeno / Received

28. 05. 2010.
May 28, 2010

Prihvaćeno / Accepted

11. 06. 2010.
June 11, 2010